

**19 September
2017**

**Onderzoek: 'Prinsjesdag
2017'**

Over het EenVandaag Opiniepanel

Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit ruim 55.000 mensen. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van een online onderzoek. De uitslag van de peilingen onder het EenVandaag Opiniepanel zijn na weging representatief voor zes variabelen, namelijk leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de laatste Tweede Kamerverkiezingen. Panelleden krijgen ongeveer één keer per week een uitnodiging om aan een peiling mee te doen. Op de meeste onderzoeken respondeert 50 tot 60 procent van de panelleden.

Over het onderzoek

Het Prinsjesdag onderzoek van EenVandaag bestaat uit drie delen:

- Aan het eerste onderzoek deden 25.695 leden van het EenVandaag Opiniepanel mee. Het is gehouden van 5 tot en met 12 september 2017.*
- Aan het tweede onderzoek deden 22.526 leden van het EenVandaag Opiniepanel mee. Het is gehouden van 12 tot en met 18 september 2017.*
- Aan het derde onderzoek deden 22.639 leden van het EenVandaag Opiniepanel mee. Het is gehouden van 13 tot en met 18 september 2017.*

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onderzoeker Petra Klapwijk, petra.klapwijk@eenvandaag.nl

1. Samenvatting

Meer vertrouwen in kabinet en premier Rutte

Het vertrouwen in het kabinet Rutte II is het afgelopen jaar toegenomen. Dit blijkt uit het grote Prinsjesdag-onderzoek van EenVandaag onder ruim 22.000 mensen. In 2016 bleef het vertrouwen steken op 23 procent, nu is dat gestegen naar 34 procent. Het vertrouwen in Rutte is ook hoger: de premier steeg van 31 procent vertrouwen vorig jaar naar 41 procent in 2017.

Alleen bij de start in 2012 was het vertrouwen in het kabinet nog hoger (42%). In 2013, midden in de economische crisis, stond het op een dieptepunt (14%). In 2014 was er een opleving kort na het optreden bij de MH 17 ramp (32%) en in 2015 en 2016 zakte het vertrouwen terug naar 23%. Dit jaar stijgt het dus naar 34 procent. Gedurende de hele kabinetsperiode heeft de grootste groep geen vertrouwen. Dit jaar is dat 65 procent.

Economie gaat beter...

De ondervraagden vinden dat het kabinet het vooral goed gedaan heeft met het terugdringen van het begrotingstekort. Ook hebben veel mensen voor het eerst in deze kabinetsperiode echt het gevoel dat het beter gaat met de economie. Volgens twee derde (63%) van de ondervraagden staat onze economie er nu goed voor. Vorig jaar was dit nog slechts 37%. De meerderheid van de kiezers van VVD, PvdA en D66 vinden dat de economie

gunstig beïnvloed is door het kabinetsbeleid. Kiezers van andere partijen zijn hier niet van overtuigd.

... maar niet iedereen profiteert

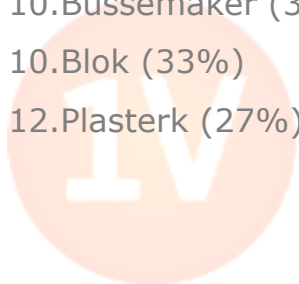
Lang niet iedereen voelt de economische groei al in zijn portemonnee. Vier van de tien ondervraagden (41%) hebben zelf het idee dat ze er in deze kabinetsperiode alleen maar op achteruit zijn gegaan. Het gaat dan vooral om uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden.

Dijsselbloem beste minister

De grotere waardering voor premier Rutte is ook terug te vinden in de ranglijst van de ministers. Van alle ministers heeft Jeroen Dijsselbloem van Financiën het volgens de ondervraagden in de afgelopen 5 jaar het beste gedaan. Driekwart (77%) vindt dat hij het goed gedaan heeft. Op de tweede plaats staat minister Koenders van Buitenlandse Zaken (57%). Rutte staat op de derde plaats (51%). Hij wordt door veel mensen gezien als de enige persoon die alle partijen kan verbinden en het land kan leiden. Voor de ministers Plasterk (27%), Blok (33%) en Bussemaker (33%) is de minste waardering.

Ranglijst ministers: wie hebben het de afgelopen 5 jaar goed gedaan?

1. Dijsselbloem (77%)
2. Koenders (57%)
3. Rutte (51%)
4. Hennis (49%)
5. Schippers (43%)
5. Ploumen (43%)
7. Schultz (38%)
8. Kamp (36%)
9. Asscher (34%)
10. Bussemaker (33%)
10. Blok (33%)
12. Plasterk (27%)

Opiniepanel

Kiezers willen investeren in zorg, onderwijs én klimaat

Als het aan de kiezers ligt moet er de komende jaren met voorrang geïnvesteerd worden in gezondheidszorg (68%), onderwijs (56%) en klimaat (38%). Dit blijkt uit het grote Prinsjesdag-onderzoek van EenVandaag onder ruim 22.000 mensen. Thema's als integratie en vluchtelingen die de afgelopen jaren hoog scoorden, lijken nu minder belangrijk gevonden te worden en vallen buiten de top 10.

Klimaat opvallende nieuwkomer

In het onderzoek werden verschillende thema's voorgelegd waarin het nieuwe kabinet zou moeten investeren. De kiezers van vrijwel alle partijen zetten gezondheidszorg op de eerste plaats. Alleen de achterban van D66 kiest met voorrang voor onderwijs (79%).

Meest opvallend is de derde plaats voor klimaat, milieu en duurzaamheid. Ruim een derde (38%) van de ondervraagden kiest hiervoor. Afgelopen jaren speelde klimaat nauwelijks een rol in vergelijkbare onderzoeken.

Van de formerende partijen vinden de kiezers van D66 (68%) en de ChristenUnie (51%) extra geld hiervoor het meest belangrijk. Maar ook onder de achterban van VVD (31%) en CDA (26%) staat klimaat relatief hoog, op de zesde plaats. Nu het weer goed gaat met de economie vinden veel mensen het tijd om investeringen te doen in duurzame energie en een beter milieu. Hier ligt volgens de ondervraagden een missie voor het nieuwe kabinet.

Wat zijn volgens u de belangrijkste terreinen waarin het nieuwe kabinet volgens u moet investeren? Top 10.

- 1) Gezondheidszorg (68%)
- 2) Onderwijs (56%)
- 3) Klimaat, milieu, duurzaamheid (38%)
4. Armoede (34%)
5. Werkgelegenheid (30%)
- 6) Defensie (29%)
7. Terrorisme bestrijden (28%)
8. Pensioenen (27%)
9. Criminaliteit bestrijden (24%)
10. Nederlandse identiteit. (22%)

2. Het kabinet Rutte II

Vertrouwen kabinet 2017

Hoeveel vertrouwen heeft u in het kabinet Rutte II?

Veel tot redelijk veel vertrouwen (34%)

Weinig tot geen vertrouwen (65%)

Weet niet / Geen mening (1%)

Hoeveel vertrouwen heeft u in Mark Rutte in zijn functie als minister-president?

Veel tot redelijk veel vertrouwen (41%)

Weinig tot geen vertrouwen (58%)

Weet niet / Geen mening (1%)

Evaluatie kabinet 2012-2017

Hoe vindt u dat het kabinet Rutte II het gedurende de hele regeerperiode heeft gedaan?

Goed (46%)

Niet goed (53%)

Weet niet (1%)

De waardering voor dit kabinet is het hoogst onder de kiezers van de VVD (91%), de PvdA (81%) en D66 (76%). Ook bij de SGP, de CU en het CDA is de meerderheid positief.

In hoeverre zou u het acceptabel vinden als Mark Rutte voor de derde keer minister-president van Nederland wordt?

Acceptabel (52%)

Niet acceptabel (39%)

Weet niet (9%)

De kiezers van de VVD, het CDA, D66, de PvdA, de CU en de SGP vinden het in meerderheid acceptabel als Mark Rutte voor de derde keer minister-president wordt. De kiezers van GroenLinks en Forum voor Democratie zijn hier verdeeld over. Kiezers van de PVV, de SP, de PvdD en 50Plus zijn hier in de meerderheid op tegen.

Evaluatie ministers en staatssecretarissen

We hebben gekeken welke ministers het volgens het panel goed gedaan hebben in het kabinet Rutte II. Dan ontstaat het volgende beeld, gerangschikt van over welke minister het vaakst werd gezegd dat hij/zij het goed heeft gedaan naar de minister over wie dat het minst vaak werd gezegd:

1. Dijsselbloem (77%)
2. Koenders (57%)
3. Rutte (51%)
4. Hennis-Plasschaert (49%)
5. Schippers (43%)
6. Ploumen (43%)
7. Schultz van Haegen (38%)
8. Kamp (36%)
9. Asscher (34%)
10. Bussemaker (33%)
11. Blok (33%)
12. Plasterk (27%)

Er is meer waardering voor de top 5 ministers dan een half jaar geleden. Dijsselbloem staat al jaren op nummer 1 in onze lijsten. Een opvallende stijger is Mark Rutte. Hij eindigde de afgelopen jaren steeds in de middenmoot, maar staat nu op de derde plaats.

Welke minister(s) ziet u graag terug in een volgend kabinet (met dezelfde of een andere portefeuille)?

1. Dijsselbloem (39%)
2. Rutte (34%)
3. Hennis (26%)
4. Schippers (22%)
5. Koenders (20%)

De ministers die in de top 5 van rangschikking op basis van waardering stonden zijn ook de ministers die mensen het liefst zien terugkeren in een volgend kabinet.

De staatssecretarissen vallen niet zo op. Veel deelnemers (39%) weten niet wie van hen het het beste heeft gedaan. Twee staatssecretarissen oogsten de meeste waardering: Klaas Dijkhof van Veiligheid en Justitie springt eruit (39%) en Sharon Dijksma van Infrastructuur en Milieu scoort ook goed (20%).

Bent u het eens of oneens met de volgende stelling:

'Het is een goede zaak dat VVD en PvdA in 2012 de verantwoordelijkheid hebben genomen om samen te regeren.'

Mee eens (46%)

Mee oneens (42%)

Weet niet (12%)

We zaten toen midden in een economische crisis en deze partijen hebben snel hun verantwoordelijkheid daarvoor genomen, ondanks hun inhoudelijke verschillen. Dat waarderen mensen wel. Maar over de manier waarop ze dat hebben aangepakt, met grote bezuinigingen, verschillen de meningen. Veel mensen tekenen aan dat het voor de VVD beter heeft uitgepakt dan voor de PvdA.

Deelnemers zeggen hier over:

'Dit is pure verantwoordelijkheid, daar kan niemand omheen. Daar zouden andere partijen een voorbeeld aan kunnen nemen.'

'Het inzicht om snel te handelen en partij politiek opzij te zetten was een goede zet. Daar was lef voor nodig.'

'Ze zouden samen bruggen bouwen, maar ze hebben alleen maar bruggen afgebroken. De PvdA had volgens mij niets in te brengen.'

'Het is fataal afgelopen voor de PvdA en er is een weinig social programma uitgevoerd. De kloof tussen arm en rijk is groter geworden.'

3. Economie, arbeidsmarkt en huizenmarkt

Nederlandse economie

Hoe staat de Nederlandse economie er volgens u op dit moment voor?

Goed (63%)

Niet goed en niet slecht (26%)

Slecht (9%)

Weet niet (2%)

Het gaat goed met de economie. Sinds een jaar hebben we met z'n allen echt het gevoel dat het beter gaat met de Nederlandse economie, dat we uit de crisis zijn en dat er weer groei in de economie zit. Twee derde (63%) zegt dat onze economie er nu goed voorstaat en dat hebben we nog niet eerder gezien in deze kabinetsperiode. In 2017 zijn we voor het eerst in jaren weer positief over onze economie.

Staat de Nederlandse economie er volgens u beter, slechter of ongeveer hetzelfde voor als 6 maanden geleden?

Beter (44%)

Ongeveer hetzelfde (47%)

Slechter (6%)

Weet niet (3%)

Verwacht u dat de economische situatie van Nederland de komende zes maanden beter of slechter zal worden, of dat die ongeveer hetzelfde zal blijven?

Beter (28%)

Ongeveer hetzelfde (53%)

Slechter (14%)

Weet niet (5%)

Denkt u dat de economische toestand van Nederland door het beleid van het kabinet gunstig of ongunstig is beïnvloed?

Gunstig (28%)

Niet gunstig maar ook niet ongunstig (40%)

Ongunstig (25%)

Weet niet (7%)

Het sleutelwoord in de antwoorden van de panelleden is bezuinigen. Een deel vindt het heel goed dat het kabinet eerst de overheidsfinanciën op orde heeft gebracht in de crisistijd en daarna pas is gaan uitgeven. Het kabinetsbeleid heeft het herstel zo versneld.

Anderen zijn kritischer en zien vooral de negatieve kant van de bezuinigingen: alles wordt duurder. Ook groeien volgens hen de tegenstellingen in de samenleving.

Ook denken veel mensen dat de economische groei niet dankzij maar ondanks het kabinet tot stand is gekomen.

De meerderheid van de kiezers van de VVD, D66 en het PvdA zijn het daar niet mee eens. Zij vinden dat de economische toestand van Nederland gunstig is beïnvloed door het kabinet.

Eigen huishouden

Hoe staat uw eigen huishouden er volgens u op dit moment

financieel voor?

Goed (44%)

Niet goed en niet slecht (39%)

Slecht (17%)

Weet niet (1%)

Welke van de onderstaande situaties is het meest van toepassing op uw huishouden?

Ik heb genoeg geld om rond te komen en houd veel geld over (12%)

Ik heb genoeg geld om rond te komen en ik houd een beetje over (46%)

Ik kan net rondkomen (31%)

Ik heb niet voldoende geld om rond te komen (8%)

Weet niet / geen opgave / andere situatie (4%)

Is de financiële situatie van uw eigen huishouden beter of slechter dan 6 maanden geleden of is die ongeveer hetzelfde gebleven?

Beter (8%)

Ongeveer hetzelfde (71%)

Slechter (21%)

Weet niet (1%)

Verwacht u dat de financiële situatie van uw eigen huishouden de komende 6 maanden beter of slechter zal worden of dat die ongeveer hetzelfde zal blijven?

Beter (10%)

Ongeveer hetzelfde (61%)

Slechter (26%)

Weet niet (3%)

Heeft u in 2017 één of meerdere van de onderstaande grote uitgaven gedaan?

- Ik heb een huis gekocht (4%)
- Ik heb een auto gekocht (10%)
- Ik heb nieuwe meubels gekocht (12%)
- Ik heb nieuwe witgoed apparaten gekocht (13%)
- Ik heb duurdere elektrische apparaten gekocht (15%)
- Ik heb andere grote uitgaven gedaan (13%)
- Ik heb niet van dit soort grote uitgaven gedaan (40%)
- Weet niet / geen antwoord (?)

Hoe heeft de financiële situatie van uw huishouden zich in de afgelopen 5 jaar ontwikkeld: bent u erop vooruit gegaan, op achteruit of is uw situatie ongeveer hetzelfde gebleven?

- Ik ben er veel op vooruit gegaan (9%)
- Ik ben er een beetje op vooruit gegaan (16%)
- Mijn situatie is ongeveer hetzelfde gebleven (33%)
- Ik ben er een beetje op achteruit gegaan (20%)
- Ik ben er veel op achteruit gegaan (21%)
- Weet niet / geen mening (1%)

Arbeidsmarkt

Staat de Nederlandse arbeidsmarkt er volgens u nu beter, slechter of hetzelfde voor dan/als 6 maanden geleden?

- Beter (51%)
- Ongeveer hetzelfde (34%)
- Slechter (10%)
- Weet niet (5%)

Verwacht u dat de situatie op de Nederlandse arbeidsmarkt de komende 6 maanden beter of slechter gaat worden of dat die ongeveer hetzelfde blijft?

Beter (29%)

Ongeveer hetzelfde (50%)

Slechter (15%)

Weet niet (6%)

We hebben niet alleen het gevoel dat het goed gaat met de economie, maar ook met de arbeidsmarkt. Vorig jaar stelden we dezelfde vraag aan het panel, en toen was er van dat positieve sentiment niet veel te bespeuren. Nu geeft de helft aan dat het beter gaat dan 6 maanden geleden. Een derde denkt dat dit nog verder gaat doorzetten. Twee kanttekeningen zijn nog wel op zijn plaats:

Veel mensen wijzen erop dat die nieuwe banen vaak wel flexbanen zijn en geen vaste banen. Ook gaven veel werkloze ouderen in ons onderzoek aan dat zij al jaren niet aan het werk komen en de toekomst somber in zien.

Werklozen en ouderen zeggen hier over:

'Ik ben 55 plus dus weinig kans op de arbeidsmarkt, vrijwel alleen flexcontracten en geen kans meer op een vast contract. ZZP-er worden vind ik te risicovol.'

'62 en werkloos. De vooruitzichten zijn rooskleurig... NOT!'

'63 jaar en gene kans op een baan... UWV doet niets voor je. Er zijn geen banen en geen kansen voor mij want ik pas niet in het profile. Na jaren solliciteren ben ik wanhopig en voel ik mij waardeloos.'

Woningmarkt

Staat de Nederlandse woningmarkt er volgens u nu beter, slechter of hetzelfde dan/als 6 maanden geleden?

Beter (47%)

Ongeveer hetzelfde (26%)

Slechter (19%)

Weet niet (8%)

Verwacht u dat de situatie op de Nederlandse woningmarkt de komende 6 maanden beter of slechter gaat worden of dat die ongeveer hetzelfde blijft?

Beter (22%)

Ongeveer hetzelfde (47%)

Slechter (23%)

Weet niet (9%)

De woningmarkt staat er beter voor, maar niet iedereen heeft daar wat aan. De helft van het panel vindt dat het een stuk beter gaat met de woningmarkt dan vorig jaar, maar het zijn vooral mensen die al een koopwoning hebben die hiervan profiteren. Ook mensen die hun huis al langer te koop hebben staan voelen weer hoop. Maar voor starters en alleenstaanden is het juist in zo'n geode markt veel lastiger om aan een huis te komen omdat de prijzen zo hoog zijn. Veel mensen zien toch weer een luchtbel groeien en vragen zich af wanneer die uit elkaar spat. En er zijn nog steeds te weinig betaalbare huurwoningen, daar heeft het kabinet het volgens het panel echt laten liggen.

Panelleden zeggen hier over:

'Voor mij als starter, op zoek naar mijn eerste koophuis, bij voorkeur in een van de grote steden, pakt dit negatief uit. De prijzen reizen de pan uit.'

'Er zijn nog steeds niet genoeg betaalbare huurwoningen. Veel mensen met hogere inkomens zitten in een sociale woningbouw woning. Dit is een voortslepend probleem wat al jaren en jaren bekend is maar er wordt nooit iets structureels aan gedaan. Hoe moeilijk kan het zijn om gewoon huizen te gaan bouwen die écht nodig zijn?'

'Ik zit gevangen in mijn huurhuis. Ik ben scheefwoner maar de inkomsteneisen en de huurbedragen in de vrije sector zijn te hoog. Voor een hypotheek kom ik gezien mijn leeftijd en inkomen niet in aanmerking.'

'Er is een nieuwe luchtbel in de maak... We hebben niet geleerd van de vorige crisis.'

'De huizenprijzen beginnen weer onrealistisch hoog te worden en door de grote vraag zijn er weer veel makelaars die potentiële kopers tot onverstandige keuzes dwingen. Per saldo is er niets geleerd van het verleden. Makelaars en banken, je kunt ze niet vertrouwen!'

3. Vertrouwen in partijleiders

We vroegen de kiezers van de acht grootste partijen hoeveel vertrouwen ze hebben in de partijleider van hun eigen partij.

Segers en Wilders doen het het best volgens hun eigen kiezers. Maar ook Klaver, Pechtold en Rutte scoren boven de 90 procent vertrouwen. Asscher doet het ook behoorlijk. Buma en Roemer scoren het minste vertrouwen van hun achterban.

1. Segers (95%)
1. Wilders (95%)
3. Klaver (94%)
4. Pechtold (92%)
5. Rutte (91%)
6. Asscher (86%)
7. Buma (78%)
8. Roemer (74%)

Opiniepanel

4. Thema's voor het nieuwe kabinet

We hebben de panelleden voorgelegd wat volgens hen de belangrijkste terreinen zijn waarop het nieuwe kabinet moet investeren. Op één staat met stip gezondheidszorg en dat zien we eigenlijk al jaren. Ook de nummer twee, onderwijs, scoort altijd hoog. Maar nummer drie is toch wel verrassend te noemen: klimaat, milieu en duurzaamheid. We gaan dat met z'n allen steeds belangrijker vinden. Een jaar geleden kwam het nog niet in de top 10 van vergelijkbare lijstjes voor.

Nu het weer goed gaat met de economie vinden veel mensen het tijd om investeringen te doen in duurzame energie en een beter milieu.

Wat zijn volgens u de belangrijkste terreinen waarin het nieuwe kabinet volgens u moet investeren?

1. Gezondheidszorg (68%)
2. Onderwijs (56%)
3. Klimaat, milieu, duurzaamheid (38%)
4. Armoede (34%)
5. Werkgelegenheid (30%)
6. Defensie (29%)
7. Terrorisme bestrijden (28%)
8. Pensioenen (27%)
9. Criminaliteit bestrijden (24%)
10. Nederlandse identiteit (22%)